

Michał Matuszak

Uniwersytet Warszawski

 <https://www.orcid.org/0000-0003-2794-3634>

Pomiędzy ustnością a pisemnością rozprawy – charakterystyka, istota i cele załącznika do protokołu w sprawach pracowniczych

**Between orality and writability of a court proceeding: characteristics,
nature and goals of the annex to the minutes concerning employee issues**

Summary

In recent years, more and more employee cases have been brought to court. The proceedings are becoming more formalized and complicated. Legal dispute parties have numerous tools at their disposal that can be used to obtain a result, including the institution of an appendix to the minutes. This issue has not been analyzed very often by the doctrine in the past, so there is room for consideration. The article presents the appendix to the minutes from a practical perspective, and indicates the opportunities and difficulties that are directly and indirectly related to it.

Keywords: labour law, legal dispute, employee, practical experiences

1. Wprowadzenie oraz założenia niniejszego opracowania

Do polskich sądów powszechnych w ostatnich latach trafia coraz więcej spraw, a trwające już postępowania są rozpatrywane coraz dłużej, często popadając w dotkliwą dla stron przewlekłość. W obecnym kształcie procesu cywilnego zasada ustności ulega licznym ograniczeniom na rzecz jej pisemności. Na styku tych dwóch porządków znajduje się instytucja załącznika do protokołu, która możliwa jest do wykorzystania we wszystkich sprawach prowadzonych na podstawie Kodeksu postępowania cywilnego, w tym w sprawach pracowniczych. Naturalną konsekwencją powyższego będzie to, że część rozważań w tym

artykule będzie miała charakter uniwersalny, natomiast w dalszej jego części problematyka załącznika do protokołu zostanie umieszczona w realiach pracowniczych, z uwzględnieniem doświadczeń praktycznych.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest ustalenie korelacji pomiędzy załącznikiem do protokołu a zasadą jawności rozprawy, w tym poprzez przedstawienie charakterystyki załącznika do protokołu wraz ze szczególnym uwzględnieniem kwestii praktycznego wykorzystania tej instytucji w przewodzie sądowym. Tematyka możliwości skorzystania z załącznika do protokołu nie była w przeszłości zbyt często podnoszona przez doktrynę, dlatego istnieje przestrzeń, ale także potrzeba omówienia tej instytucji zarówno z perspektywy teoretycznej, jak i praktycznej. Perspektywa praktyczna została ustalona również dzięki badaniom empirycznym. Ponadto, w artykule przedstawiono rozważania zmierzające do ustalenia miejsca załącznika do protokołu w procedurze cywilnej oraz wpływu tej instytucji na zasadę ustności rozprawy.

2. Załącznik do protokołu – istota, właściwości oraz pełnione funkcje

Zgodnie z art. 161 k.p.c.¹ w toku posiedzenia wnioski, oświadczenia, uzupełnienia i sprostowania wniosków oraz oświadczeń można zamieścić w załączniku do protokołu. Jeżeli stroną zastępuje adwokat, radca prawny, rzecznik patentowy lub Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej, przewodniczący może zażądać złożenia takiego załącznika w wyznaczonym terminie. Powinien on jednak ograniczać się do zreferowania oraz streszczenia ustnych wywodów i wniosków przedstawionych uprzednio na rozprawie², przy czym nie ma on znaczenia autonomicznego³. Załącznik do protokołu nie jest pismem

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 r., poz. 1568 t.j.).

² K. Flaga-Gieruszyńska: *Komentarz do art. 161 Kodeksu postępowania cywilnego*. W: *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego*. Red. A. Zieliński. C.H.Beck, Warszawa 2024, legalis.

³ E. Rudkowska-Ząbczyk: *Komentarz do art. 161 Kodeksu postępowania cywilnego*. W: *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego*. Red. E. Marszałkowska-Krześ. C.H.Beck, Warszawa 2024, legalis.

procesowym w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Jest on traktowany jako część protokołu posiedzenia i ma na celu uzupełnienie jego treści o bardziej precyzyjne oraz pełniejsze przedstawienie wywodów i wypowiedzi składającej go strony⁴. W Kodeksie pracy ani w Kodeksie postępowania cywilnego w dziale III dotyczącym postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych nie wprowadzono odmiennych uregulowań od tych z art. 161 k.p.c.

Załącznik do protokołu stanowi uzupełnienie protokołu posiedzenia w tym zakresie, w jakim strona zamierza wyraźnie sformułować, uzupełnić i uściślić swoje wnioski oraz oświadczenia składane podczas posiedzenia, ale protokół tego w pełni nie odzwierciedla. Treść załącznika musi mieć związek z wypowiedziami autora załącznika złożonymi na posiedzeniu, którego ten załącznik dotyczy. Oznacza to, że nieskuteczne jest podniesienie w załączniku do protokołu zarzutów o charakterze procesowym czy materialnym, o ile nie zostały one ustnie podniesione w toku posiedzenia sądowego⁵. Brak jest podstaw do uznania, że niezłożenie przez stronę załącznika do protokołu skutkuje brakiem odniesienia się przez sąd do okoliczności w nim podniesionych, albowiem nowa argumentacja strony podniesiona w załączniku i tak musiałaby zostać pominięta w postępowaniu apelacyjnym⁶. Dotyczy to również takich kwestii, jak wskazanie sposobu wyliczenia odsetek skapitalizowanego powództwa czy wskazanie terminów zapłaty⁷. W ramach wykorzystywania instytucji załącznika do protokołu nie można podnosić zastrzeżeń, które w trakcie rozprawy w ogóle nie zostały zgłoszone⁸. To przewodniczący składu orzekającego powinien kontrolować, czy pismo nazywane przez stronę załącznikiem spełnia ustawowe warunki⁹, co umożliwi kontrolę, czy składane pisma nie omijają rygorów wynikających z kontroli sądu¹⁰. Załącznik do protokołu, nie będąc pismem procesowym, nie musi spełniać wymogów

⁴ Wyrok SA w Białymstoku z dnia 16 lipca 2018 r., I AGa 91/18, LEX nr 2564330.

⁵ Wyrok SO w Olsztynie z dnia 30 maja 2018 r., IX Ca 32/18, LEX nr 2506639.

⁶ Wyrok SA w Warszawie z dnia 9 lutego 2017 r., I ACa 2285/15, legalis.

⁷ Wyrok SA w Łodzi z dnia 11 stycznia 2017 r., I ACa 851/16, legalis.

⁸ Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 8 października 2013 r., I ACa 749/13, legalis.

⁹ Postanowienie SN z dnia 15 lipca 2021 r., II CZ 24/21, legalis.

¹⁰ Wyrok SA w Gdańsku z dnia 11 lipca 2019 r., V AGa 14/19, legalis.

formalnych¹¹, a zatem jednocześnie nie stosujemy do niego dyspozycji zawartej w art. 132 k.p.c. mówiącej o obowiązku doręczeń wzajemnych między pełnomocnikami profesjonalnymi. Jednakże zgodnie z § 40 Zbioru Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej)¹² zasady koleżeństwa zobowiązują do tego, żeby adwokat, który składa załącznik do protokołu, złożył go z odpisem dla strony przeciwnej.

Istnieje wyraźny związek między załącznikiem a samym protokołem, ponieważ załącznik pełni funkcję subsydiarną. Z przebiegu posiedzenia jawnego protokolant sporządza protokół. Protokół sporządza się, utrwalając przebieg posiedzenia, za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk oraz pisemnie, pod kierunkiem przewodniczącego (art. 157 k.p.c.). Protokół sporządzony pisemnie zawiera oznaczenie sądu, miejsca i daty posiedzenia, nazwiska sędziów, protokolanta, prokuratora, stron, interwenientów, jak również obecnych na posiedzeniu przedstawicieli ustawowych i pełnomocników, oraz oznaczenie sprawy i wzmianki co do jawności. Ponadto, protokół sporządzony pisemnie zawiera wymienione zarządzenia i orzeczenia wydane na posiedzeniu oraz stwierdzenie, czy zostały ogłoszone, streszczenie wyników postępowania dowodowego, a także czynności stron wpływające na rozstrzygnięcie sądu (ugoda, zrzeczenie się roszczenia, uznanie powództwa, cofnięcie, zmiana, rozszerzenie lub ograniczenie żądania pozwu) oraz inne czynności stron, które według szczególnych przepisów ustawy powinny być wciągnięte, wpisane, przyjęte, złożone, zgłoszone lub wniesione do protokołu. Jeżeli sporządzenie odrębnej sentencji orzeczenia nie jest wymagane, wystarcza zamieszczenie w protokole treści samego rozstrzygnięcia. Czynności wymagające podpisu strony mogą być zamieszczane w odrębnym dokumencie stanowiącym część protokołu. Protokół ten może zawierać wnioski i twierdzenia stron oraz inne okoliczności istotne dla przebiegu posiedzenia; zamiast wniosków i twierdzeń można w protokole powołać się na pisma przygotowawcze (art. 158 k.p.c.).

¹¹ Wyrok SA w Warszawie z dnia 28 marca 2018 r., VII AGa 194/18, LEX nr 2549706.

¹² Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej) uchwalony na podstawie uchwały nr 17/2021 NRA z 26 czerwca 2021 r. odnoszącej się do uchwały NRA z 10 października 1998 r. (uchwała nr 2/XVIII/98) ze zmianami wprowadzonymi następczymi uchwałami NRA.

Sporządzanie protokołu posiedzenia za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk mogłoby rozwiązać problemy związane z możliwą niedoskonałością protokołu pisemnego, jednakże i to rozwiązanie napotyka dwie główne praktyczne trudności. Po pierwsze, zgodnie z obowiązującymi przepisami protokół może być sporządzany wyłącznie pisemnie, jeżeli ze względów technicznych utrwalenie przebiegu posiedzenia za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk nie jest możliwe. Po drugie, z praktyki profesjonalnego pełnomocnika wynika, że sędziowie przy wydawaniu orzeczenia końcowego stosunkowo rzadko odsłuchują nagrany przebieg rozprawy, bazując w zdecydowanej większości na protokole pisemnym, który jest sporządzany równolegle. Dla zabezpieczenia interesu strony istnieje możliwość wykorzystania załącznika do protokołu, pozwalającego na doprecyzowanie tych kwestii, które mogłyby w samym protokole nie być wystarczająco precyzyjnie wskazane.

Podsumowując, należy uznać, że załącznik do protokołu może pełnić różne funkcje w zależności od przedmiotu sprawy, etapu jej prowadzenia, aktywności procesowych czy też poszczególnych celów strony, w tym w szczególności może on służyć do:

- uzupełnienia protokołu posiedzenia w takim zakresie, w jakim strona zamierza wyraźniej sformułować, uzupełnić i uściślić swoje wnioski oraz oświadczenia składane podczas posiedzenia (cel podstawowy);
- uwypuklenia określonego elementu przebiegu rozprawy celem podkreślenia zasadności swoich twierdzeń głównych lub dotyczących kwestii pobocznych, ale mogących mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia głównego;
- zademonstrowania aktywności strony i jej dążenia do osiągnięcia korzystnego rezultatu;
- ograniczenia możliwości błędnego zrozumienia przez sąd złożonych w toku wniosków i oświadczeń;
- uzupełnienia treści nieuwzględnionych lub częściowo uwzględnionych w sporządzonym pisemnym protokole ze względu na niską jakość jego sporządzenia;
- złożenia pisma do akt sprawy z pewnymi twierdzeniami, w szczególności wszędzie tam, gdzie nie jest możliwe z przyczyn proceduralnych lub upływu terminu złożenie pisma procesowego (pogląd kontrowersyjny).

3. Załącznik do protokołu w sprawach pracowniczych – aspekty praktyczne

W obecnym kształcie postępowania sądowego zasada ustności doznaje licznych wyjątków, a proces sądowy staje się coraz bardziej sformalizowany. Załącznik do protokołu uzupełnia zasadę ustności obowiązującą na rozprawie poprzez umożliwienie stronie rozwinięcia swoich wypowiedzi w formie pisemnej, co stanowi przejaw zasady pisemności¹³. Ta pewna dwoistość rodzi niekiedy pewne trudności z prawidłowym wykorzystaniem tej instytucji w praktyce, a także utrudnia jednoznaczne uchwycenie jej charakteru.

Protokół rozprawy zostaje sporządzony przez przewodniczącego w trakcie rozprawy przy współpracy z protokolantem. Strony sporu sądowego mają ograniczony wpływ na kształt tak sporządzonego protokołu, z którym to najczęściej mogą się zapoznać dopiero po zakończeniu rozprawy poprzez portal sądowy czy też po zapoznaniu się z aktami sprawy w sądowej czytelnicy. Oznacza to, że sporządzony w ten sposób protokół może nie być kompletny, może nie zawierać wszelkich informacji lub przedstawiać pewne oświadczenia albo wnioski w sposób ograniczony, tak że pozbawione szerszego kontekstu mogą nabierać innego wydźwięku lub nie korespondować w pełni z innymi oświadczeniami i wnioskami. Strony w tym zakresie mogą wykorzystać również art. 160 k.p.c., który przewiduje możliwość żądania sprostowania lub uzupełnienia protokołu, nie później jednak jak na następnym posiedzeniu, a jeśli idzie o protokół rozprawy, po której zamknięciu nastąpiło wydanie wyroku – dopóki akta sprawy znajdują się w sądzie.

Załącznik do protokołu nie musi przyjmować sformalizowanego kształtu ani też nie musi spełniać wymogów formalnych, które są przewidziane dla pism procesowych. Minimalnym standardem powinno być jednak zatytułowanie takiego pisma jako załącznik do protokołu, tak, żeby nie pozostawiać wątpliwości co do charakteru złożonego dokumentu i nie narażać się na konsekwencje związane z potencjalnym brakiem dopuszczalności złożenia pisma procesowego¹⁴. W sprawach pracowni-

¹³ Ł. Zamojski: *Komentarz do art. 161 Kodeksu postępowania cywilnego*. W: *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego*. Red. P. Rylski. [B.n.w.], [b.m.w.] 2024, legalis.

¹⁴ H. Frąckowiak: *Załącznik do protokołu w postępowaniu cywilnym – martwa instytucja czy skuteczne narzędzie w rękach pełnomocników procesowych?* „*Studia Prawnoustrojowe*” 2021, nr 53, s. 140–141.

czych składane załączniki do protokołu przybierają różną formę, jednakże te składane przez profesjonalnych pełnomocników najczęściej przypominają pisma procesowe. Rzadziej zdarzają się załączniki przybierające formę zbliżoną do protokołu sądowego, podobną do listu czy wewnętrznej notatki, chociaż – co oczywiste – przepisy nie zabraniają takiego formowania myśli, ale na uwadze powinno się mieć względy celowościowe oraz funkcjonalne. Pracownicy, którzy nie są reprezentowani przez profesjonalnych pełnomocników, w toku sprawy składają różne pisma w sposób dowolny, a sądy, uwzględniając aspekty celowościowe, powinny wspomagać w tym procesie pracowników, kwalifikując charakter pisma oraz składane oświadczenia, wnioski czy spostrzeżenia w sposób mniej rygorystyczny. Sprawy pracownicze cechują się odmiennością od innych spraw rozpoznawanych przez sądy powszechne, co zostało zauważone przez ustawodawcę poprzez wprowadzenie do Kodeksu postępowania cywilnego działu III, poświęconego postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Postępowanie to realizuje pośrednio ideę ochrony pracy, która leżała u genezy nowoczesnego prawa pracy i związała się ściśle z jego rozwojem¹⁵.

Odrębności te dotyczą m.in. szerszego katalogu podmiotów mogących być pełnomocnikami (art. 465 k.p.c.), możliwości zgłoszenia powództwa, środków odwoławczych i innych pism procesowych w formie ustnej (art. 466 k.p.c.), mniej rygorystycznego podejścia do braków formalnych (art. 467 k.p.c.) czy złagodzenia ograniczeń dopuszczalności dowodu ze świadków i z przesłuchania stron (art. 473 k.p.c.). Charakterystyka spraw pracowniczych wynika również ze specyficznego sposobu procedowania, w szczególności w sytuacji, gdy pracownik nie korzysta z pomocy profesjonalnych pełnomocników. W takim wypadku wydaje się, że sąd powinien także z większą uwagą podchodzić do pism składanych przez pracowników w celu ustalenia, czy ich treść, pomimo braku precyzyjnego sformułowania i nienazwania pisma „załącznikiem do protokołu”, nie realizuje celów przewidzianych właśnie dla załącznika, tak aby urzeczywistnić pełne możliwości obrony swoich praw przed sądem. Takie podejście jest istotne również z powodu zmian zmierzających do przyśpieszenia procesu i jego sformalizowania, które przybiera nieraz postać „procesu formułkowego”.

¹⁵ W. Szubert: *Zarys prawa pracy*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1976, s. 51.

Należy wspomnieć, że to właśnie w tym zakresie widoczna jest różnica między wykorzystaniem załącznika do protokołu w sprawach pracowniczych a wykorzystaniem go w innych sprawach cywilnych, ponieważ regulacja kodeksowa dotycząca załącznika jest tożsama dla wszystkich spraw, w których istnieje możliwość jego złożenia. Możliwość i zasadność wykorzystania załącznika do protokołu w sprawach pracowniczych będą zależeć przede wszystkim od przedmiotu konkretnej sprawy i jej przebiegu. Zarówno z doświadczenia praktyka, jak i przeprowadzonych badań empirycznych wynika, że znaczenie załącznika do protokołu w sprawach pracowniczych jest istotne. Niezależnie od powyższego należy zaznaczyć, że załącznik do protokołu nie ma odmiennych uregulowań prawnych, a ewentualne różnice wynikać mogą jedynie z konkretnych uwarunkowań danej sprawy pracowniczej.

Spostrzeżenia praktyczne z tego zakresu należy również łączyć z kwestią wykorzystania Portalu Informacyjnego, który zapewnia stronom dostęp do protokołów z rozpraw sądowych w dwojaki sposób. Gwarantuje on dostęp do dokumentów, które powstały w toku procedowania przez sąd jako dokumenty elektroniczne (w tym do protokołów z rozpraw), ale także zapewnia dostęp do nagrania dźwięku zarejestrowanego przez mikrofony na sali rozpraw lub mikrofony uczestników rozprawy w przypadku zaplanowania rozprawy zdalnej. Te rozwiązania należy ocenić pozytywnie, ponieważ pozwalają one na wielokrotne odsłuchiwanie i zapoznawanie się z treścią protokołów bez konieczności kontaktu z sądem, zamawiania akt, podróżowania do sądu czy ponoszenia opłat za wydawanie płyt lub drukowanie wybranych kart sprawy sądowej przez pracowników sądu¹⁶. Te szerokie możliwości weryfikacji przebiegu rozprawy oraz jej odzwierciedlenia w pisemnych protokołach ułatwiają proces przygotowania załącznika do protokołu i mogłyby spowodować częstsze wykorzystanie tej instytucji, jednakże w praktyce nie jest to obserwowane w sprawach pracowniczych.

W okresie marzec–kwiecień 2024 r. przeprowadziłem ankietę skierowaną do profesjonalnych pełnomocników, którzy prowadzą sprawy

¹⁶ P. Kosior: *Dostęp do protokołów z rozpraw sądowych w postępowaniu cywilnym w systemie portalu informacyjnego sądów apelacji warszawskiej*. „Themis Polska Nova” 2018, nr 14, s. 246.

z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, w celu zdobycia materiału badawczego dotyczącego praktycznego wykorzystania załącznika do protokołu w prowadzonych przez nich postępowaniach. Ankieta została wypełniona przez 84 pełnomocników, co pozwala na wyciągnięcie pewnych wniosków o charakterze kierunkowym¹⁷. Uzyskane wyniki zostały zaprezentowane w tabelach, które prezentują zbiorcze odpowiedzi uzyskane w pięciu obszarach.

Pytanie 1: Jak często korzysta Pan/Pani z załącznika do protokołu w prowadzonych przez siebie postępowaniach?	
W praktycznie każdej sprawie sądowej	5 (6%)
Mniej więcej w połowie prowadzonych postępowań	22 (26%)
W niewielu postępowaniach (sporadycznie)	38 (45%)
W ogóle nie korzystam lub praktycznie nie korzystam	19 (23%)

Pytanie 2: Z którym zdaniem Pan/Pani najpełniej by się zgodził/a:	
Załącznik do protokołu wpływa w sposób negatywny na zasadę ustności, ograniczając ją	26 (32%)
Załącznik do protokołu nie ma znaczącego wpływu na zasadę ustności	7 (8%)
Załącznik do protokołu wpływa pozytywnie na zasadę ustności, ponieważ pozwala na jej uzupełnienie	51 (60%)

Pytanie 3: Czy Pan/Pani doręcza załącznik do protokołu drugiej stronie procesu?	
Tak, zawsze	25 (30%)
Czasami/sporadycznie	32 (38%)
Nie, bo nie mam takiego obowiązku	27 (32%)

Pytanie 4: Czy przewodniczący kiedykolwiek zobowiązywał Panią/Pana do złożenia załącznika do protokołu w jakiegokolwiek sprawie?	
Tak	61 (72%)
Nie	23 (28%)

¹⁷ Ankieta została wypełniona przez 39 adwokatów, 24 radców prawnych, 12 aplikantów adwokackich oraz 9 aplikantów radcowskich, w sposób zdalny za pośrednictwem formularza internetowego, który został uprzednio przygotowany przez autora. Przesłano ją do pełnomocników dzięki indywidualnym kontaktom autora, a także za pośrednictwem zamkniętych grup na forach adwokackich oraz radcowskich.

Pytanie 5: Jak Pana/Pani zdaniem kształtuje się jakość sporządzanych pisemnych protokołów w procesach sądowych (kompletność protokołu, umieszczanie w nim oświadczeń, precyzyjne przedstawienie treści zeznań świadków <i>etc.</i>)?	
Bardzo wysoko	5 (6%)
Wysoko	13 (15%)
Umiarkowanie	16 (19%)
Źle	31 (37%)
Bardzo źle	19 (23%)

Uzyskane wyniki pokazują, że załącznik do protokołu jest stosunkowo powszechnie wykorzystywany: 72% pełnomocników zostało w przeszłości zobowiązanych do jego złożenia, a 32% pełnomocników składa go w co najmniej połowie prowadzonych przez siebie spraw. Co intrygujące, 60% pełnomocników uważa, że załącznik do protokołu wpływa pozytywnie na zasadę ustności, ponieważ pozwala na jej uzupełnienie. Wyniki badań potwierdzają jedno z założeń niniejszego opracowania, mianowicie, że jakość sporządzanych protokołów w procesach sądowych jest dalece niewystarczająca. Zebrane wyniki pokazują, że 79% pełnomocników ocenia jakość sporządzanych protokołów jako umiarkowaną, złą lub bardzo złą i to często brak tej oczekiwanej staranności wymusza składanie przez strony załączników do protokołu.

Zebrany materiał empiryczny potwierdza założenia poczynione na gruncie dogmatyczno-prawnym. Załącznik do protokołu może pełnić istotną funkcję w procesach sądowych, w tym w sprawach pracowniczych, jednakże jego główną rolą powinno być doprecyzowanie złożonych w toku rozprawy oświadczeń, a nie zaś – jak się zdarza stosunkowo często – poprawianie nienależycie i niedokładnie sporządzanych protokołów sądowych. Załącznik taki może rzeczywiście pełnić pozytywną funkcję wspomagania ustności przeprowadzanej rozprawy, pod warunkiem, że nie będzie on przez sądy traktowany jako narzędzie pozwalające na „przyspieszenie postępowania” poprzez ograniczanie możliwości ustnego zabierania głosu na rozprawie z powodów czasowych i zastępowanie tych ustnych oświadczeń pisemnymi załącznikami. Załącznik do protokołu jest uregulowany w Kodeksie postępowania cywilnego i jego uwarunkowania są tożsa-

me dla spraw cywilnych oraz pracowniczych, jednakże w sprawach pracowniczych – w szczególności, kiedy strona nie jest reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika – sądy powinny podchodzić mniej rygorystycznie do pism składanych bezpośrednio przez strony, co zostało wskazane w części dotyczącej aspektów praktycznych w niniejszym opracowaniu.

4. Podsumowanie i wnioski

Prawo pracy ma coraz szerszy zakres oddziaływania i odgrywa coraz donioślejszą rolę społeczną¹⁸. Prowadzenie sporów z zakresu prawa pracy w ostatnich latach stało się jeszcze trudniejsze, w tym przez nałożenie na strony licznych obowiązków o charakterze formalnym, które powodują, że coraz trudniej jest skutecznie prowadzić te spory bez wsparcia profesjonalnego pełnomocnika. Prawo pracy korzysta zarówno z instytucji prawa cywilnego, jak i z procedury postępowania cywilnego, ponieważ rozwinęło się ono z prawa cywilnego, powstając po wprowadzeniu norm bezwzględnie obowiązujących oraz zakazów i nakazów o charakterze administracyjnoprawnym¹⁹. Strony dysponują licznymi narzędziami, które mogą być użyteczne w osiągnięciu zamierzonego celu procesowego, w tym instytucją załącznika do protokołu. Regulacja dotycząca załącznika do protokołu posiedzenia jest fragmentaryczna i mocno okrojona²⁰. Pełne wykorzystanie tych narzędzi wymaga ugruntowanej wiedzy prawnej i umiejętności przewidywania skutków poszczególnych aktywności. Przeprowadzone badania empiryczne wskazały, że jest to narzędzie przydatne i stosunkowo powszechnie wykorzystywane, w tym w sprawach pracowniczych.

Bibliografia

Feliga P.: *Komentarz do art. 205[8] Kodeksu postępowania cywilnego*. W: *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego*. Red. A. Zieliński. C.H.Beck, Warszawa 2024, legalis.

¹⁸ W. Szubert: *Zarys prawa pracy...*, s. 48.

¹⁹ C. Jackowiak: *Przydatność instytucji prawa cywilnego w prawie pracy*. „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1960, nr 4, s. 20.

²⁰ Ł. Zamojski: *Komentarz do art. 161...*

- Flaga-Gieruszyńska K.: *Komentarz do art. 161 Kodeksu postępowania cywilnego*. W: *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego*. Red. A. Zieliński. C.H.Beck, Warszawa 2024, legalis.
- Fraćkowiak H.: *Załącznik do protokołu w postępowaniu cywilnym – martwa instytucja czy skuteczne narzędzie w rękach pełnomocników procesowych?* „*Studia Prawnoustrojowe*” 2021, nr 53, s. 139–155.
- Fruk A.: *Komentarz do art. 205[4] Kodeksu postępowania cywilnego*. W: *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego*. Red. E. Marszałkowska-Krześ. C.H.Beck, Warszawa 2024, legalis.
- Jackowiak C.: *Przydatność instytucji prawa cywilnego w prawie pracy*. „*Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*” 1960, nr 4, s. 19–31.
- Kosior P.: *Dostęp do protokołów z rozpraw sądowych w postępowaniu cywilnym w systemie portalu informacyjnego sądów apelacji warszawskiej*. „*Themis Polska Nova*” 2018, nr 14, s. 238–249.
- Rudkowska-Ząbczyk E.: *Komentarz do art. 161 Kodeksu postępowania cywilnego*. W: *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego*. Red. E. Marszałkowska-Krześ. C.H.Beck, Warszawa 2024, legalis.
- Szubert W.: *Zarys prawa pracy*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1976.
- Zamojski Ł.: *Komentarz do art. 161 Kodeksu postępowania cywilnego*. W: *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego*. Red. P. Rylski. [B.n.w.], [b.m.w.] 2024, legalis.

Pomiędzy ustnością a pisemnością rozprawy – charakterystyka, istota i cele załącznika do protokołu w sprawach pracowniczych

Streszczenie

W ostatnich latach do sądów trafia coraz więcej spraw pracowniczych, a samo postępowanie jest coraz bardziej sformalizowane i skomplikowane. Strony sporu sądowego mają do dyspozycji liczne narzędzia mogące służyć uzyskaniu końcowego korzystnego rezultatu, w tym instytucję załącznika do protokołu. To zagadnienie nie było w przeszłości zbyt często analizowane przez doktrynę, dlatego istnieje przestrzeń do czynienia rozważań. W artykule przedstawiono załącznik do protokołu od strony praktycznej oraz wskazano, jakie możliwości i trudności są z nim bezpośrednio oraz pośrednio związane.

Słowa kluczowe: prawo pracy, spory sądowe, pracownik, doświadczenia praktyczne